

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ЗАКОНОДАТЕЛСТВО И ВЪЗМОЖНОСТИ, ПРЕДОСТАВЯНИ ОТ ЕВРОПЕЙСКИТЕ ИНСТИТУЦИИ ЗА ПРАВНИТЕ ПРОФЕСИИ

1. Европейското измерение на юридическите професии и образователни политики

Юридическите професии имат специфичен статут в рамките на общото европейско пространство – както законовата регламентация, така и образователните политики, са в изричната компетентност на отделните държави членки, но в същото време огромен обем от дейностите на общите европейски институции и изпълнителни органи се обслужва от правоспособни юристи¹. Достатъчно е само да споменем Съда на Европейския съюз (ЕС)² и Европейската сметна палата, правните служби на Европейската комисия, Съвета на ЕС и Европейския парламент, Агенцията за основните права в ЕС и много други, за да очертаем широкия обхват от възможности за професионална реализация на общността от експерти юристи. Едно също широко поле за кариерно развитие представляват многобройните консултантски фирми, осъществяващи своята дейност в Брюксел, както и нарастващият брой на неправителствени и застъпнически организации с поле на дейност в сферата на

¹ Михайлова, Е.(2017) – Статут на съдиите, прокурорите и следователите. Несменяемост. Имунитет. в: Структура и организация на съдебната власт нов правен курс, Съюз на съдиите в България, <https://static1.squarespace.com/static/5502d30ee4b0f063546540ec/t/5921df84bf629a6e74e93b63/1495392143836/New+Legal+Course.pdf>

² Йочева, К. (2010) Езиков режим на юрисдикциите на Европейския съюз, в Сборник доклади на научната конференция на Русенски университет „Ангел Кънчев“ и Съюза на учените – гр. Русе, 2010 г., изд. на Русенски университет „Ангел Кънчев“, том 49, Серия 7 – Правни науки, Русе, 2010, стр. 71 – 76.

различните политики на ЕС³ Ново поле за юридическата професия се разкрива и със създаването на независимия европейски прокурор⁴.

В рамките на различните правни и съдебни системи на държавите – членки на ЕС съществува широка гама юридически професии като адвокати, нотариуси, съдии, прокурори и съдебни изпълнители. Не всички юридически професии се наричат по един и същи начин във всички държави членки и тяхната роля и статут могат да се различават значително. Броят на практикуващите юридически професии в отделните държави членки варира значително. Така например в 22-те държави членки, чиито правни системи са основани на римското гражданско право, има приблизително 35 000 нотариуси, а в държавите членки, които прилагат общото право — повече от 1000. По данни на Съвета на адвокатурите и правните общества в Европа адвокатската професия е практикувана от 6238 души в Австрия, 13 500 в България, 4765 в Хърватия, над 65 000 във Франция и над 164 000 във Федерална република Германия.⁵

В същото време обемът от законодателство на ЕС, приложим в практиката на националните управленски институции и органи на съдебната власт се разширява непрекъснато – само в рамките на последния мандат на Европейския парламент 2014–2019 г. са приети 279 директиви, чието транспониране и прилагане в националния правен ред зависи от националните власти⁶. За същия период само съдилищата в България са изпратили 72 преюдициални запитвания до Съда на ЕС за тълкуване и прилагане на правото на ЕС от общо 137 за целия период на пълноправно членство на страната след 2007 г.⁷

В такъв контекст организирането на образованието в професионалното направление на юридическите науки следва да отговори на няколко основни задачи:

- да подготви правоспособни юристи за целите на националните правни системи;

³ Христова-Вълчева, К. (2007) – Европейският модел на лобиране: представителство на интереси в ЕС, в: „Лобиране и лобистки практики“, Институт по икономическа политика, София 2007, стр. 68 – 81.

⁴ Михайлова, Е. Марчева, Д. (2017) – Независимият европейски прокурор, в: „ЕС след 2020: в търсене на идентичност, устойчивост и растеж“ Доклади от годишната конференция на Българската асоциация за европейски изследвания.

⁵ https://www.ccebe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/Statistics/EN_STAT_-2018_Number-of-lawyers-in-European-countries.pdf (последно достъпен на 10 септември 2019 г.)

⁶ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/report-2018-commission-staff-working-document-monitoring-application-eu-law-general-statistical-overview-part1_0.pdf (последно достъпен на 10 септември 2019 г.)

⁷ Judicial Activity Annual Report 2018 of the Court of the European Union https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2019-04/ra_2018_en.pdf (последно достъпен на 10 септември 2019 г.)

- да създаде възможност за постоянно обучение по право на ЕС за целите на неговото приложение в националните правни системи;
- да формира умения за професионална реализация на дипломираните юристи в национален и европейски контекст.

Настоящата статия има за цел да обобщи резултатите от проведено експертно проучване, реализирано в рамките на проект „Европа в моята професия“⁸, на действащата национална и европейска правна рамка, приложимите образователни политики и подкрепящите дейности на ЕС в полза на практикуващите юридически професии с оглед на очертаните по-горе задачи. Разгледани са също и резултатите от анкетно проучване по посочените по-горе теми, проведено сред студенти в специалност „Право“ в НБУ и резултатите от публична дискусия по темата, проведена през месец юни 2018 г.

2. Правна рамка на юридическите професии – национално и европейско законодателство, регулиращо професионалното направление

2.1. Национална правна рамка в Република България – организация на обучението

Придобиването на висше образование по специалността „Право“ и професионална квалификация „юрист“ се получава на основание чл. 9, ал. 3, т. 5 от Закона за висшето образование⁹. Това означава, че българската държава упражнява функциите си по управлението на висшето образование, в случая чрез Министерския съвет, който утвърждава държавни изисквания за придобиване на висше образование по образователно-квалификационни степени и по специалностите от регулираните професии.

Обучението по право се осъществява на основата на Наредба за единните държавни изисквания за придобиване на висше образование по специалността „Право“ и професионална квалификация „юрист“¹⁰. През 2017 г. бе приета нова Наредба¹¹, която обаче ще влезе в сила от учебната 2020–2021 г.

⁸ Проект ЕВРОПА В МОЯТА ПРОФЕСИЯ, идентифициран като проект 587075-EPP-1-2017-1-BG-EPPJMO-SUPPA на Програма ЕРАЗЪМ + (Жан Моне)

⁹ Обн., ДВ, бр. 112 от 27.12.1995 г.

¹⁰ Приета с ПМС № 75 от 5.4.1996 г., обн., ДВ, бр. 31 от 12.4.1996 г.

¹¹ Приета с ПМС № 82 от 26.4.2017 г., обн., ДВ, бр.35 от 2.5.2017 г., в сила от учебната 2020 – 2021 г., изм., бр. 41 от 18.5.2018 г., в сила от 18.5.2018 г., бр. 46 от 11.6.2019 г., в сила от 11.6.2019 г.

Според Наредбата, висше образование по специалността „Право“ се придобива за образователната и квалификационна степен „магистър“ във факултет във висше училище, което отговаря на изискванията на Закона за висшето образование и на тази наредба. Формите на обучение засега са редовна и задочна. Обучението е с продължителност не по-малко от 10 семестъра и с минимален хорариум 3500 учебни часа, като при задочната форма на обучение хорариумът е по-малък. Обучението по специалността „Право“ на образователната и квалификационна степен „магистър“ се извършва чрез изучаване на задължителни, избираеми и факултативни дисциплини. Задължителните учебни дисциплини са определени в Наредбата, както и минималният им хорариум. В програмите на съответните учебни дисциплини се включва преподаване и на правото на ЕС. Лекционните курсове по задължителните учебни дисциплини се провеждат от хабилитирани в съответната научна специалност преподаватели, които провеждат и семестриалните изпити. От втори до четвърти курс под ръководството на преподавател по съответната дисциплина студентите провеждат задължителна учебна практика не по-малко от две седмици годишно в администрациите на изпълнителната власт по публично-правни науки и на съдебната власт по гражданскоправни и наказателно-правни науки. Учебната практика се осъществява по програма на юридическите факултети, съгласувана с министъра на правосъдието.

Обучението на студентите по специалността „Право“ завършва с полагане на държавни изпити по публично-правни, по гражданскоправни и по наказателно-правни науки. Държавният изпит е писмен и устен и се полага пред държавна изпитна комисия, която включва: двама хабилитирани преподаватели и един представител на практиката – съдия от Върховния касационен съд или от Върховния административен съд, прокурор от Върховната касационна прокуратура или от Върховната административна прокуратура или служител на Министерството на правосъдието с юридически стаж не по-малко от 12 години. Хабилитираните преподаватели, които могат да участват в държавните изпитни комисии се утвърждават от министъра на образованието и науката и министъра на правосъдието и се актуализират ежегодно до началото на всяка учебна година. Комисията се назначава със заповед на ректора на съответното висше училище. Всеки от устните държавни изпити се полага по единен държавен конспект, утвърден от министъра на образованието и науката и министъра на правосъдието.

Студентите, изпълнили задълженията си по учебния план и положили успешно държавните си изпити, получават диплома за завършено висше образование с професионална квалификация „юрист“ на образователната и квалификационна степен „магистър“. Дипломите се издават от висшето училище, което студентите са завършили.

Завършилите висше образование по специалността „Право“ придобиват юридическа правоспособност след 6-месечен стаж като стажант-юристи и полагане на изпит.

През времето на стажа стажант-юристите се запознават практически с основните функции и с организацията на работата на професиите, за които се изисква юридическо образование и участват в изготвянето на проекти на актове и документи с правно значение – чл. 295 от Закона за съдебната власт. Стажант-юрист може да е български гражданин, *гражданин на друга държава – членка на Европейския съюз*, или чужденец, завършил висше образование по специалността „Право“ в Република България. Стажант-юрист може да е лице, което отговаря на горните изисквания, когато е завършил юридическо образование в чужбина, при условие, че придобитата от него диплома се признава от Република България и е легализирана.

Според чл. 294 ат ЗСВ **юридическа правоспособност** се придобива от завършилите висше образование по специалността „Право“ след 6-месечен стаж като стажант-юристи и полагане на изпит. Стажант-юрист може да е български гражданин, гражданин на друга държава – членка на ЕС, или чужденец, завършил висше образование по специалността „Право“ в Република България. След приключване на стажа стажант-юристът полага изпит за придобиване на юридическа правоспособност. Изпитът за придобиване на юридическа правоспособност е единен и анонимен. Той включва комбинирана проверка на знанията на кандидатите чрез решаване на казус и решаване на тест с практическа насоченост и се оценява с оценка „издържал“ или „неиздържал“. Министърът на правосъдието издава удостоверение за юридическа правоспособност на стажант-юрист, който е получил оценка „издържал“.

2.2. Европейска правна рамка – регулирана професия: статут и признаване на дипломи и професионална квалификация

Терминът „регулирана професия“ е въведен в българското законодателство с разпоредби в Закона за висшето образование и Закона за професионалното образование и обучение. Според Закона за висшето образование – чл. 9, ал. 3, т. 13 министерският съвет приема с решение *Списък на регулираните професии в Република България*, в който се посочват наименованието на регулираната професия, нормативният акт, който определя изискванията за упражняване на професията съгласно българското законодателство, и органът, компетентен за признаване на право за упражняване на съответната регулирана професия. Решението се обнародва в „Държавен вестник“.

Определение от НАЦИД „Регулирана професия“ е дейност или съвкупност от дейности:

- включена в Списъка на регулираните професии в Република България;
- от обществена значимост и/или е от съществено значение за живота и здравето на хората;
- упражняването на която е определено чрез закони, подзакони или административни разпоредби, за притежаването на специфична професионална квалификация, правоспособност или членство в призната от държавата професионална организация¹².

Правното регулиране на **взаимното признаване на дипломи и професионални квалификации** се разпределя в две групи:

- Първата група засяга мерките за изграждане и въвеждане на Обща система за признаване на дипломи и други документи за придобита квалификация или успешно завършен цикъл на обучение за придобиване на право за упражняване на регулирана професия.

¹² <http://nacid.bg/sites/qual/index.php?id=40> (последно достъпен на 21 юни 2019 г.)

- Втората група включва правните актове, отнасящи се до няколко конкретни направления на професионална дейност от областта на регулираните професии.

След присъединяването на България към ЕС българските граждани, при определени условия, получават правото да търсят работа, да упражняват професия, включително и регулирана, да предоставят услуги и да развиват бизнес във всяка друга държава членка на ЕС, а също така и в Исландия, Лихтенщайн, Норвегия и Швейцария.

Признаването на дипломите и професионалните квалификации е важен фактор, който улеснява достъпа и мобилността на хората в рамките на пазара на труда.

Министерския съвет с Решение № 925 от 29 декември 2006 година приема Списъкът на регулираните професии в Република България.

В Сектор II са определени професиите в областта на юридическите и счетоводни дейности, като от юридическите е посочено наименование на професията – *Адвокат*; Нормативният акт, който определя условията и реда за даване/признаване на право за упражняване на съответната професия е Закон за адвокатурата; Органът, компетентен да взима решения по даване/признаване на право за упражняване на съответната професия е Висш адвокатски съвет.

Според спецификата на дейността на *съдиите, прокурорите и следователите* в *Закона за съдебната власт*¹³ е предвидено, че за съдия, прокурор и следовател може да се назначи лице, което има *само българско гражданство* – чл. 162.

В *Закона за нотариусите и нотариалната дейност*¹⁴ в чл. 8 е прието, че правоспособност на нотариус може да придобие дееспособно физическо лице на възраст до 60 години, което е български гражданин, *гражданин на държава – членка на Европейския съюз, на държава – страна по Споразумението за Европейското икономическо пространство, или на Конфедерация Швейцария* и отговаря на следните изисквания: има висше юридическо образование; придобило е юридическа правоспособност по Закона за съдебната власт; има тригодишен стаж; не е осъждано на лишаване от свобода за умишлено престъпление, независимо че е реабилитирано; не е лишено от правоспособност на

¹³ Обн. ДВ, бр. 64 от 7.8.2007 г.

¹⁴ Обн. ДВ, бр. 123 от 1997 г.

нотариус; не е лишено от правото да упражнява адвокатска професия или търговска дейност; не е в производство по несъстоятелност, не е невъзстановен в правата си несъстоятелен или не е осъждано за банкрут и е вписано е в регистъра¹⁵. Направено е важното уточнение, че се зачита и тригодишният стаж, който се счита за юридически стаж съгласно законодателството на държавата – членка на ЕС, на държавата – страна по Споразумението за Европейското икономическо пространство, или на Конфедерация Швейцария, на чиято територия този стаж е придобит.

Когато кандидатът е гражданин на друга държава – членка на ЕС, на държава – страна по Споразумението за Европейското икономическо пространство, или на Конфедерация Швейцария, към заявлението се прилагат копие от диплома за завършено юридическо образование и документ, който удостоверява, че придобитата от него диплома се признава в Република България.

2. 3. Упражняване на юридически професии от граждани на ЕС в Република България

Най-съществената нормативна уредба относно възможностите за упражняване на юридическа професия от граждани на ЕС е в *Закона за адвокатурата*¹⁶.

През 2010 г. се извършва изменение и допълнение на закона, като се въвеждат изискванията на Директива 98/5/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 16 февруари 1998 г. относно улесняване на постоянното упражняване на адвокатската професия в държава членка, различна от държавата, в която е придобита квалификацията¹⁷.

Следва изменение и допълнение на закона през 2012 г. когато подробно се уреждат възможностите за работа на адвокати от ЕС като се приемат множество нови правни норми. Създадена е нова глава трета „а“ с наименование „Адвокати от Европейския съюз“. „Според чл. 11 адвокат от ЕС е гражданин на Европейския съюз, на държава – страна по

¹⁵ Изм. – ДВ, бр. 95 от 2012 г.

¹⁶ Обн., ДВ, бр. 55 от 25.6.2004 г., изм. и доп., бр. 43 от 20.5.2005 г., в сила от 1.9.2005 г., изм., бр. 79 от 4.10.2005 г., в сила от 1.1.2006 г., изм. и доп., бр. 10 от 31.1.2006 г., изм., бр. 39 от 12.5.2006 г., в сила от 12.5.2006 г., изм. и доп., бр. 105 от 22.12.2006 г., изм., бр. 59 от 20.7.2007 г., в сила от 1.3.2008 г., бр. 69 от 5.8.2008 г., изм. и доп., бр. 53 от 13.7.2010 г., изм., бр. 101 от 28.12.2010 г., изм. и доп., бр. 82 от 21.10.2011 г., в сила от 1.1.2012 г., бр. 97 от 7.12.2012 г.; изм. с Решение № 4 от 12.4.2016 г. на КС на РБ – бр. 32 от 22.4.2016 г.

¹⁷ ДВ, бр. 53 от 2010 г.

Споразумението за Европейското икономическо пространство, или на Конфедерация Швейцария (адвокат от ЕС), придобил адвокатска правоспособност съгласно законодателството на някоя от тези държави. Той упражнява адвокатска професия на територията на страна под професионалното си звание в държавата, в която е придобил адвокатска правоспособност.

Упражняването на адвокатската професия е дейност, предвидена в Конституцията на България, за правно съдействие и защита на свободите, правата и законните интереси на физическите и юридическите лица. Дейността се осъществява в съответствие с принципите на независимост, изключителност, самоуправление и самоиздръжка на адвокатурата.

Адвокат от ЕС упражнява адвокатска професия в България под професионалното си звание в държавата, в която е придобил адвокатска правоспособност. При осъществяване на професионалната си дейност в Република България адвокатът от ЕС има правата и задълженията на адвокат. За неизпълнение на задълженията си адвокатът от ЕС съюз носи дисциплинарна отговорност.

Адвокатът и трайно установеният адвокат от ЕС имат свободен достъп и могат да правят справки по дела, да получават копия от книжа и сведения с предимство в съда, органите на досъдебното производство, административните органи и други служби в страната и навсякъде, където е необходимо, само въз основа на качеството си на адвокат или на адвокат от ЕС, което удостоверяват чрез представяне на карта, издадена от Висшия адвокатски съвет, а адвокатът от ЕС, временно упражняващ адвокатската професия на територията на Република България – след представяне на пълномощно от доверителя и удостоверението, което му се издава съгласно Закона за адвокатурата.

Адвокатът от ЕС може да предприема действия по процесуално представителство само съвместно с адвокат, вписан в регистрите на адвокатска колегия в Република България.

Договор за съдружие може да се създава като се сдружават адвокати или адвокати от ЕС. Адвокатите, както и адвокатите от ЕС, трайно установени на територията на Република България или временно упражняващи професията могат да образуват адвокатско дружество. Адвокати, адвокатски дружества, адвокати от ЕС и групи адвокати от Европейския съюз както трайно установени, така и временно упражняващи професията на територията на

Република България, могат да сключват помежду си договор за сътрудничество. С договора се уговаря извършването на определена правна работа или се поема съвместно работа по определени дела.

Един или повече адвокати от ЕС могат да упражняват адвокатска професия на територията на Република България в клон на група от Европейския съюз. В клона могат да участват самостоятелно или съвместно с адвокат от ЕС и адвокати.

Адвокатите членуват в адвокатска колегия. Адвокатът от ЕС, вписан в Единния регистър на чуждестранните адвокати, членува в адвокатската колегия, в чийто регистър на чуждестранните адвокати е вписан. Общо събрание на адвокатската колегия се състои от адвокатите и адвокатите от ЕС, вписани в регистрите на адвокатската колегия.

Висшият адвокатски съвет води единни адвокатски регистри за адвокати, за младши адвокати, за адвокатски дружества и за чуждестранни адвокати. Правилата за водене на регистрите се определят с наредба на Висшия адвокатски съвет. В единните регистри се вписват предвидените в закона обстоятелства въз основа на данни от регистрите на адвокатските съвети. Адвокатите от ЕС се вписват в Единен регистър на чуждестранните адвокати, упражняващи адвокатска професия в България. Висшият адвокатски съвет ежегодно обнародва в „Държавен вестник“ списък, съдържащ трите имена и поредния номер на адвокатите. Адвокатските регистри са публични. Вписванията в адвокатските регистри имат удостоверително действие.

3. Възможности, предоставяни от Европейския съюз в сферата на юридическите професии

3.1. Възможности за практикуване на юридически професии в държавите – членки на ЕС

Лицата, придобили юридическо образование в държава – членка на ЕС разполагат с широк набор от възможности за професионална реализация както в рамките на отделната страна, така и в институциите и органите на самия Европейски съюз. Широкият спектър от правни професии в рамките на страните – членки на ЕС включва възможна реализация като съдия, прокурор, следовател, съдебен изпълнител, нотариус, адвокат, юридически съветник. Изискванията за професионалната реализация в рамките на отделна страна членка се регламентира от националното ѝ законодателство. Подробна информация за всяка от цитираните по-горе юридически професии може да бъде намерена на Портала за Европейско правосъдие¹⁸.

За професията на **адвоката** се прилагат разпоредбите на директива 98/5/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 16 февруари 1998 година относно улесняване на постоянното упражняване на адвокатската професия в държава членка, различна от държавата, в която е придобита квалификацията¹⁹. Специфично изискване е кандидатите, желаещи да упражняват адвокатска професия на територията на страните – членки на ЕС да притежават професионално звание по произход в държавата членка, в която адвокатът е придобил правото да носи това звание, преди да упражнява адвокатската професия в приемащата държава членка.

Всеки адвокат има право да упражнява постоянно дейностите на адвокат, във всяка друга държава членка под званието по произход. Адвокат, който желае да практикува в държава членка, различна от държавата, в която е придобил професионалната си квалификация, се вписва от компетентния орган на тази държава членка. Компетентният орган на приемащата държава членка вписва адвоката след представяне на удостоверение за вписване от компетентния орган на държавата членка по произход.

¹⁸ https://e-justice.europa.eu/content_eu_overview_on_mediation-63-bg.do (последно достъпен на 10 септември 2019 г.)

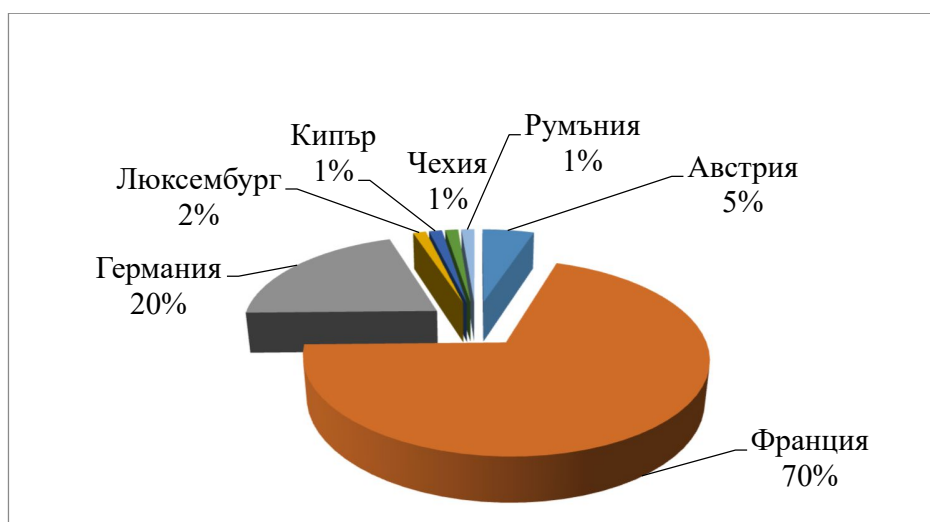
¹⁹ ОВ L 77, 14.3.1998 г., стр. 36.

Който практикува под професионалното звание по произход, извършва същите професионални дейности като адвокат, който практикува под съответното професионално звание в приемащата държава членка, и в частност може да дава съвети по правото на своята държава членка по произход, по общностно право, по международно право или по правото на приемащата държава членка. Във всички случаи той спазва процесуалните правила, приложими пред националните съдилища.

За упражняването на дейностите по представляване или защитаване на клиент пред съда и доколкото правото на приемащата държава членка запазва такива дейности за адвокати, които практикуват под професионалното звание в тази държава, последната може да изисква адвокатите, които практикуват под професионалното звание по произход, да работят съвместно с адвокат, който практикува пред сезирания съдебен орган и при необходимост ще носи отговорност пред този съдебен орган, или с който практикува пред него.

Според официалната статистика на Съвета на адвокатурите и правните общества в Европа за 2018 г. , общо 79 българи с придобито професионално звание по произход упражняват адвокатската професия в 7 от държавите членки, като най-голям е техният процент във Франция, следвани от Федерална република Германия и Австрия.

Графика 1 – Практикуващи български адвокати в страни – членки на ЕС

За професията на **юридическия консултант** се предоставя възможност по силата на Директива 2005/36/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 7 септември 2005 година

относно признаването на професионалните квалификации. Необходимо е лицето, което желае да упражнява професията в друга страна членка да има придобита професионална квалификация и правоспособност и да е практикувало професията минимум две години в продължение на последните десет години в собствената си страна.

3.2. Възможности за работа в институциите и органите на ЕС

Завършилите специалност „Право“ има възможност за професионална реализация като юридически експерти или юрист-лингвисти във всяка от институциите, органите и агенциите на ЕС. И в двата случая се изисква владенето на поне два от официалните езици на ЕС освен майчиния, но няма изрично изискване за допълнителна квалификация по право на ЕС, макар последното често да се счита за преимущество. Фокусирано обучение по право на ЕС се предоставя както в различни специализирани магистърски програми, така и като част от продължаващо обучение в различни мрежи на юридическите професии в ЕС. Ползена стъпка за последваща професионална реализация на юристите е провеждането на стаж в институциите и органите на ЕС. Последните се обявяват от всяка отделна институция, орган или агенция на ЕС. Най-често такива се предлагат от Европейската комисия, ИСК, Комитет на регионите, Агенцията на ЕС по основните права, Европейската сметна палата, администрацията на европейския омбудсман и др.

3.3. Юридическо образование и квалификация за професионална реализация на юридическите професии

В рамките на ЕС съществуват различни политики и практики в подкрепа на обучението и професионалната реализация на придобилите юридическа правоспособност. Специализирани магистърски програми по „Право на ЕС“ се предлагат както от висшите учебни заведения на всяка от държавите – членки на ЕС, така и от Колежа на Европа в Брюж²⁰ и други академични центрове.

С оглед развитието на професионалната квалификация на практикуващите юридическите професии, специализирано обучение по право на ЕС се предоставя както от национални съсловни организации – програмите на Висшия адвокатски съвет за продължаващо обучение на адвокати по право на ЕС и на Националния институт по

²⁰ <https://www.coleurope.eu/> (последно достъпен на 10 септември 2019 г.)

правосъдие за магистрати, така и от самите институции на ЕС. От 2011 г. се реализира политиката на ЕС за съдебно обучение, чиято цел е до 2020 г. да предостави възможност на всички юридически професии да получат допълнителна квалификация по право на ЕС. Прегледът по изпълнението на тази политика показва, например, че към 2018 г. 70% от действащите магистрати в България са преминали през подобно обучение.²¹

В рамките на висшите училища се предоставя възможност за образователна мобилност, провеждане на стажове и практики в други държави членки и в европейските институции и организации. В НБУ такива възможности съществуват чрез сключените договори на департамента с чуждестранни висши училища по програма Еразъм+, като департамент „Право“ има подписани договори за преподавателска мобилност по програма Еразъм+ с университети в близо половината от държавите – членки на ЕС.

²¹ European Judicial Training Report 2018, https://ec.europa.eu/info/law/cross-border-cases/training-legal-practitioners-and-training-practices_en (последно достъпен на 10 септември 2019 г.)